

שילוח הקז

הניחא למאן דתני — במסכת מכות (טו,א). קיימו ולא קיימו — כל מנזות לא מעשה שיש זה קום עשה, כגון זה שניתק הלאו לעשה, דמשמע: לא תקח, ואם לקחה — קיים עשה שנה, כשהתרו צו "לא תקח!", ולקחה, ושלחה צמוך כדי דבור של התראה — פטור, ואף על פי שעבר על "לא תקח". דלכך נתקו לעשה, לומר: אם עזרת על אזהרה

זו, עשה זה והפטור. לא קיים עשה שנה תוך

כדי דבור, דקיימא לן תוך כדי דבור כדבור דמי — כי עבר על התראה, חייב, אפילו שלחה אחר זמן. הכא נמי איכא למימר: ענביה ללאו משלקחה ולא שלחה, והשתא עשה הוא דאיכא. סלקא דעתך אמינא: לימי עשה ולידמי עשה, להכי אינטרין קרא. אלא למאן דתני בטלו ולא בטלו — בטל עשה שנה לגמרי, שאין יכול לקיימו עוד, כגון שחטטה — חייב לא בטל עשה שנה — כל זמן שלא שחטה, אף על פי שלא שלח מיד כשהתרו צו, פטור. והכי נמי כל זמן שלא שחטה — לא ענביה ללאו, דצ"עמוד ושלח והפטור" קאי. ואכתי לאו ועשה הוא, ולא צני קרא כלל לדבר מזה, ואנא ידענא, דאין עשה דוחה את לא מעשה ועשה. ותו לרבי יהודה דאמר — צמתמינן לוקא ואינו משלח, ואמר לקמן דהיינו טעמא דרבי יהודה, דקסבר: "שלח" — מעיקרא משמע, כלומר, לא תקח האם, אבל כשתמנאנה — שלחה. ואם לקחה — לא קאמר קרא דלשלחה. הא מו ליכא לאוקמה כשעבר ונטלה, דהא אפילו לדבר הרשות עשה ליכא, ולא צני שילוח, דיפון דנטלה ענביה ללאו ועשה, דלאו צ"עמוד ושלח" קאי. על מנת לשלחה — ואפילו לרבי יהודה צ"עמוד ושלח" קאי, דהא לא ענביה ללאו. ואי נמי לא משלחה, מו ליכא לאו, דהא כבר לקחה צהיתר, ותו לא קרינא ציה "לא תקח", ועשה איכא. וסלקא דעתין: לימי עשה דמזורע ולידחיה, להכי אינטרין קרא. ומאי אולמיה דעשה — דמזורע מעשה דשלות, דמיסק אדעמיה דנדיחיה? ימחה על המים — פרשת טוטה יש זה הזכרות הרצה כמזכות. אסור בתשמיש המטה — כמאן דלמר צמועד קטן (ז,ו): ימי ספירו, וקל וחומר לימי חלוטו. אהלו זו אשתו — "שזבו לכם לאלהיכם", לגשומים שאסרמים לכם ואמרתי "אל תגשו אל אשה" (שמות יט).

משנה טעמא דרבי יהודה — לוקה מפרש צמרא. ואינו משלח — דאיסור דעבד עבד. אין לוקין עליו — דלהכי נתקו לעשה, לומר: אם עבר על הלאו, יעשה זאת וינצל. "לא תקח האם", ואם לקח — "שלח משלח". זה הכלל וכו'.

אין לוקין עליו — אלא אם כן לא קיימו תוך כדי דבור, למאן דתני קיימו ולא קיימו, אלא משלח תוך כדי דבור, ואינו לוקה. ואם לא שלח — לוקה, וצריך לשלח, אחר לקחה משמע. ולמאן דתני צטלו ולא צטלו צני עד שיחטט אותה, ואי לא — לא לקי.

גמרא בעלמא — כגון "לא תגזול" "והשיב את הגזלה" "ואם לא גזל מה ישיב?!" שלח מעיקרא משמע — הכי קאמר קרא: "לא תקח האם", אבל מה יש עליך לעשות כשתמנא קו? "שלח משלח את האם". ואין כאן ניתק לעשה אלא עזרת עשה ולא מעשה, מפני שהעשה קדם. והשיב את הגזלה — אף על פי שכתוב אחרון צפרשה, על כרחך לאו שניתק לעשה הוא, שאין השנה קודם גזילה, וכגזול עבר על "לא תגזול". נמלא העשה נטווה לאחר גזילה.

תוספות

דחי, מיהו אם עבר על אותו לאו — אינו לוקה. דהא דלא דחי — היינו משום עשה, אבל הלאו כמאן דליתיה, דעשה דחי ליה. והכא משמע דכל זמן דלא עבר ושקלה איכא עשה ולא תעשה! וצריך לומר לפירושו: שמא דוקא לענין דלא לקי על אותו לאו, אבל לא מדחי ליה לגמרי.

ה גמרא

תקח האם" הריהו ניתק לעשה "שלח תשלח את האם") לוקין עליו. או דלמא בעלמא סבר [או שמא בכלל הוא סבור] שלאו שניתק לעשה אין לוקין עליו, והכא היינו טעמא [וכאן זהו הטעם] שלוקים על נטילת האם, משום דקסבר [שהוא סבור] שהכתוב "שלח" מעיקרא [מתחילה] כשנקה לפניו הקן משמע ולא לאחר שלקחה, והלאו אינו בכלל לאו שניתק לעשה, אלא איסור לאו לעצמו, וכשאר איסורי לאו שלוקים עליהם? ומציעים: תא שמע [בוא ושמע] פתרון לבעיה ממה ששינוי כי הגנב שעבר במעשה גניבתו על איסור "לא תגנובו" (ויקרא יט, יא) (והגזלן שעבר במעשה גזילתו על איסור "לא תגזול" (שם יג) ישנו בכלל עונש מלקות מן התורה, כדין העובר על איסור לא תעשה, אלו דברי ר' יהודה. והא הכא [והרי כאן בגזילה]. לאו שניתק לעשה הוא, שכן דרחמנא אמר [שהתורה אמרה] מצד אחד "לא תגזול", ואמרה גם "והשיב את הגזלה" (שם ה, כג), והרי זה עשה הבא בעקבות הלאו ומתקנו. אלא ודאי שמע מינה [למד מכאן] כי שיטת ר' יהודה היא שלאו הניתק לעשה לוקים עליו, ולעניינו, טעמא [טעם] שיטתו של ר' יהודה בעונש מלקות לזה ששלח את האם הוא משום דקסבר [טסבור הוא] כי לאו שניתק לעשה לוקין עליו! אמר ליה [זו] ר' זירא: לאו אמינא לכו [וכי לא אמרתי לכם] כבר פעם כי כל מתניתא דלא תניא [ברייתא שאינה שנויה] בבי [בית] מדרשם של

עיונים

הניחא למאן דתני קיימו ולא קיימו יש שאמרו שהכוונה שבכל לאו הניתק לעשה, אם לא קיים את העשה תוך כדי דיבור להתראה שהתרו בו עדים על הלאו — הריהו לוקה, שכבר עבר על הלאו אם לא קיים את העשה מייד. ואף בעניינו יש לומר שכיון שלא שילח מייד את האם לאחר שלקחה, בכך עבר על הלאו של "לא תקח" (רשיי. והמפרשים העירו כי אין דברי רשיי שבסוגייתנו תואמים לדברים במכות טו,א ויעיין שם בתוס').

ויש שכתבו כי אפילו אם קיים את העשה לאחר זמן — אין הוא לוקה (רמב"ם הלכות שחיטה פ"ג ה"ב). אכן שאלו כיצד לדעתו זו יעלו דברי סוגייתנו שלשיטתו של השוה"ק קיימו ולא קיימו" נוחים הדברים, והרי עדיין לא עבר על הלאו בהחלט, שכן יכול הוא עוד לקיים העשה ולהפטור. והסבירו כי כיון שאם לא קיים העשה נמצא עובר על הלאו למפרע (לשיטה האומרת "קיימו ולא קיימו"). הרי שכבר עבר על הלאו, ומה שיש בידו לתקנו עדיין ואינו מתקן, אינו נחשב "איסור לאו" (לחי"מ, קוב"ע, יוסי"ד).

הואיל ואמר מר גדול שלום שבין איש לאשתו ומשום גדול השלום שבין איש לאשתו עולה כי מצות עשה של טהרת המצורע (שיש בה משום נתינת שלום בין איש לאשתו) הינה גדולה ממצות עשה שאין בה גדר זה. וכתבו אחרונים שאף שלאמיתו של דבר אין מצות עשה זו שיש בה נתינת

פרק שנים עשר

הולין

ושואלים על הסבר זה: הניחא למאן דתני [זה נוח לדעת מי ששוונה] כי בכל מקרה של איסור לא תעשה ואיסור עשה שבעקבותיו ("לאו הניתק לעשה"), הדבר הקובע אם אמנם נחשב לו הדבר כאיסור לאו (וילקה על כך) — אם עמד וקיימו למצות העשה מייד לאחר שעבר על הלאו, ואם לא קיימו למצות העשה מיד לאחר שעבר על הלאו.

שאם עמד מיד וקיים את מצות העשה, תיקן בכך את הלאו שנעבר, והריהו נחשב כמי שלא עבר. ואולם, אם לא עשה כן מיד, נחשב הלאו כמי שנעשה. ואף בעניינו, כיון שלא שילח את האם מיד לאחר שלקחה, הרי זה נחשב שעבר על הלאו, ומעתה אין עליו אלא מצות עשה בלבד. אלא למאן דתני [לדעת מי ששוונה] שאין עוברים על הלאו אלא אם כן בטלו את האפשרות לקיום העשה, ואולם כל עוד לא בטלו — לא נחשב שהלאו כבר נעשה. אם כן, בעניינו נאמר כי כל כמה שלא שחטה לאם, עדיין לא ביטל את האפשרות לקיום העשה, שהרי יכול עדיין לשלח אותה, ולכך עדיין גם לא עבריה ללאו [לא עבר על הלאו]. ומעתה, גם במקרה שעבר ולקח את האם, עדיין יש לו מצות עשה ומצות לא תעשה, ואין מצות עשה דוחה מצות לא תעשה ועשה, ולכך אין צורך בדרשת פסוק ללמדנו על קיום מצוה זו גם במקרה שכזה! ותו [ועוד] יש לשאול לדעת ר' יהודה שאמר כי הציווי "שלח" — מעיקרא [מתחילה] משמע, שלא אמרה תורה אלא שכשהוא בא אל הקן שישלח את האם כטרם יקח את הבנים. ואולם אם כבר עבר ולקח את האם, בכך עבר על מצות העשה, ושוב אין עליו מצוה לשלחה. ולשיטה זו אם עבר ולקח את האם, לא רק שאין עליו מצות לא תעשה, אלא אפילו מצות עשה נמי ליכא [גם כן אין כאן] אלא אמר מר בר רב אשי: הכתוב "תשלח" המלמד שמצות שילוח הקן נוהגת אף בנוטל את האם לדבר מצוה מדבר באופן מסויים, וכגון שנטלה על מנת לשלח אותה מייד, שבאופן שכזה איסור לאו ליכא [אין כאן]. שהרי עומדת היא לשילוח, ולא עבר בכך על "לא תקח האם על הבנים", ורק מצות עשה הוא דאיכא [יש כאן] במקרה שכזה, ומעתה היה מקום לומר כי לימי [תבוא] מצות עשה אחרת, כגון לקחת הציפור לקרבנות המצורע והיולדת, ולידחי [ותדחה] את מצות העשה של שילוח האם. ומשום כך בא הכתוב "תשלח" ללמדנו שיש מצות שילוח גם במקרה זה. ושואלים: מדוע היה מקום לומר שתדחה מצות עשה של קרבנות המצורע והיולדת את מצות עשה של שילוח הקן, שהרי מאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה [מה תופרו של עשה זה, טהרת המצורע והיולדת, מעשה זה של שילוח הקן? ומציעים: סלקא דעתך [יעלה על דעתך]. לומר הואיל ואמר מר [החכם] כי גדול השלום שבין איש לאשתו, שהרי אמרה תורה: שמו של הקדוש ברוך הוא שנכתב בקדושה, ימחה על המים בבדיקת הסוטה, כדי לנקות אשה מחשד בעלה, ולהשיב את השלום שביניהם. והאי [זה] המצורע כיון דכמה דלא מטהר [שכל עוד שלא נטהר] הריהו אסור בתשמיש המטה, דכתיב [שכן נאמר] בדין המצורע "וישיב מחוץ לאהלו שבעת ימים" (ויקרא יד, ח), "אהלו" — זו אשתו, מכאן שהמצורע אסור בתשמיש המטה. למה דתימא [שתאמר]: כיון שהמצורע אסור בתשמיש המטה, לימי [שתבוא] מצות עשה דידיה [שלך]. להיטהר ובכך לשוב אל ביתו, ולידחי [ותדחה] את מצות עשה של שילוח הקן, על כן קא משמע לן [הוא]. הכתוב משמע לן שאפילו לצורך זה אין נוטלים את האם.

ד משנה אדם העובר על דין התורה ונוטל מן הקן אם הרוכזת על הבנים — ר' יהודה אומר: לוקה על מה שעשה ואינו משלח עוד, ששוב אין עליו מצות שילוח הקן. וחכמים אומרים: אף שכבר נטל את האם, הריהו משלח אותה ואינו לוקה. זה הכלל: כל מצות לא תעשה שיש בה קום עשה לתקנה אין לוקין עליה.

שינוי במשנתנו בדעת ר' יהודה שהנוטל את האם לוקה, ואינו משלח שוב את האם. ובהסבר שיטתו של ר' יהודה בעי [שאך] ר' אבא בר ממל: האם טעמא [הטעם] של ר' יהודה בהלכה זו הוא משום שסבר [סבור] ר' יהודה אף בשאר ענינים כי לאו שניתק לעשה (וכגון זה שהלאו "לא תקח האם" הריהו ניתק לעשה "שלח תשלח את האם") לוקין עליו. או דלמא בעלמא סבר [או שמא בכלל הוא סבור] שלאו שניתק לעשה אין לוקין עליו, והכא היינו טעמא [וכאן זהו הטעם] שלוקים על נטילת האם, משום דקסבר [שהוא סבור] שהכתוב "שלח" מעיקרא [מתחילה] כשנקה לפניו הקן משמע ולא לאחר שלקחה, והלאו אינו בכלל לאו שניתק לעשה, אלא איסור לאו לעצמו, וכשאר איסורי לאו שלוקים עליהם? ומציעים: תא שמע [בוא ושמע] פתרון לבעיה ממה ששינוי כי הגנב שעבר במעשה גניבתו על איסור "לא תגנובו" (ויקרא יט, יא) (והגזלן שעבר במעשה גזילתו על איסור "לא תגזול" (שם יג) ישנו בכלל עונש מלקות מן התורה, כדין העובר על איסור לא תעשה, אלו דברי ר' יהודה. והא הכא [והרי כאן בגזילה]. לאו שניתק לעשה הוא, שכן דרחמנא אמר [שהתורה אמרה] מצד אחד "לא תגזול", ואמרה גם "והשיב את הגזלה" (שם ה, כג), והרי זה עשה הבא בעקבות הלאו ומתקנו. אלא ודאי שמע מינה [למד מכאן] כי שיטת ר' יהודה היא שלאו הניתק לעשה לוקים עליו, ולעניינו, טעמא [טעם] שיטתו של ר' יהודה בעונש מלקות לזה ששלח את האם הוא משום דקסבר [טסבור הוא] כי לאו שניתק לעשה לוקין עליו! אמר ליה [זו] ר' זירא: לאו אמינא לכו [וכי לא אמרתי לכם] כבר פעם כי כל מתניתא דלא תניא [ברייתא שאינה שנויה] בבי [בית] מדרשם של

שלום דוחה את מצות עשה של שילוח הקן — אין זה אלא משום הלימוד המיוחד הנלמד מ"תשלח", ואולם בעיקרו של דבר כך הוא גם למסקנה שמצוה שיש בה משום נתינת שלום בין איש לאשתו גדולה ממצות עשה שאין בה נתינת שלום זו. ומכאן הסיקו אחרונים כי בנין מקוה טהרה (בו תטבולנה נשות ישראל להיטהר לבעליהן) קודם לבנין בית הכנסת, ואף צריך למכור ספר תורה (ובוודאי בית כנסת) עבור בנין מקוה טהרה. ועוד הוסיפו כי בשביל לעשות שלום בין איש לאשתו הותר לעשות מקוה בחור בית הכנסת שנעשה במקורו להתפלל שם (אגי"מ).

אורח ההלכה

מצורע כיון דכמה דלא מטהר אסור בתשמיש המטה המצורע אסור בתשמיש המיטה כל עוד לא עבר עליו שבעת הימים שהריהו מונה לטהרתו (לאחר הזאת דם הציפור השחווה, שילוח הציפור החיה, תגלחת, כיבוס בגדים וטבילה). (רמב"ם ספר טהרה הלכות טומאת צרעת פ"א ה"א).

הנוטל אם על הבנים הלוקח אם על הבנים ושחטה — הבשר מותר באבילה, ולוקה על שחיטת האם, שנאמר "לא תקח האם על הבנים". וכן אם מתה קודם שישלחנה — לוקה. ואם שלחה אחר שלקחה — פטור. כחכמים. (רמב"ם ספר קדושה שם ה"א. שריע שם סעיף ו).

מסורת הש"ס

- ה. תוספתא שבת פ"יג,
- ה. שבת קט"ז, סוכה נ"ב.
- גרים ט"ב, מכות י"א.
- ירושלמי שבת פט"ז ח"א.
- ספרי במדבר פי"ה, פיסקא
- טז, פי"ג, פיסקא מב. ויקי"ר
- פי"ט, ט. במדב"ר פי"ט, לו.
- דב"ר פי"ה, טו. ילקיש
- תורה תשא, תשיא, תתקל.
- שם נ"ד ק, תפח, תשיא, תתעח.

- ג. מוי"ק ז"ב, ט"ב, תוי"כ פי"ד, ת. ילקיש תורה תקס"א.
- מכות ט"ז, י"א, יז, י"א. ילקיש תורה תתקל.
- עין ירושלמי עירובין פ"א ח"ו.

גדרות

על מנת לשלח בכתח"י: ע"מ לשלחה.

סלקא דעתך הוואיל בכת"י: איצטריך סד"א הוואיל.

מצורע כיון דכמה בכת"י: מצורע דכמה.

אהלו זו אשתו בכתח"י חסרות מלים אלה.

ולידחי עשה דשילוח הקן בכת"י: ולידחי עשה דקן.

קום עשה אין לוקין עליה

בכת"י: ובמשניות דפסות:

קום עשה אין חייבין עליה.

בעי רבי אבא בכת"י: הנוטל אם בעי ר' אבא.

טעמא דרבי יהודה משום

דסבר בכת"י: מאי טעמא דר"י משום

דקסבר.

ישנו בכלל מלקות

בכתח"י: ישנו בכלל

מלקות ארבעים.

אמר ליה רבי זירא

בכתח"י: אמר להו ר' זירא.

מסורת הש"ס

א. פסחים פד,א. סנהדרין סג,א. מכות טז,א. שבעות ג,ג. חולין פב,ב. צא,א. תמורה ד,ב. ילק"ש תורה קצט,רבי.

גרסות

רבי חייא ובי רבי אושעיא בכתי"מ: בדבי ר' חייא ובדברי ר"א.

אינה בכלל יש בכתי"י: אינו בכלל וכן יש: אינו בכלל.

תא שמע דתני רבי אושעיא ורבי חייא לא תשוב יש בכתי"י: ת"ש לא תשוב וכן: ת"ש דתניא דברי ר' אושעיא ור"ח.

היינו טעם בכתי"מ: היינו טע'.

אמר ליה רבינא לרב אשי תא שמע – מעיקרא משמע שמע מינה בכתי"מ חסר כל הקטע.

רב אידי בכתי"מ: **רב אתי**.

לאו שניתק לעשה לוקין עליו לוקה ומשלח מיבעי ליה בכתי"מ: **משום דלאו שניתק לעשה לוקין עליו לוקה ומשלח מיבעי ליה למיתני**.

אין נפטר עד דמלקין ליה בכתי"מ: **אינו נפטר משילוח עד דמלקין אותו** ויש בכתי"י: **אינו נפטר בשלוח עד דמלקין ליה**.

ברגליה רב יהודה אמר באגפיה רב הונא אמר ברגליה בכתי"מ: **ברגל רי"א בכנפיה רה"א ברגל**.

דכתיב משלחי רגל השור והחמור בכתי"מ: **משלחי רגל השור והחמור כתיב**. **באגפיה** **דהא כנפיה** בכתי"מ: **בגפיה** **ורגליה** **דהא**.

דכתיב משלחי רגל השור ותפשה בכתי"מ: **לדמייהו שלחה והדר תפשה**.

זיל רבי לה גדפיה בכתי"מ: **רבי לה גפה**.

לשון

אגפיה

האגף (ובדומה לו "הגף") בעבלי החיים אצל העופות הוא כינוי לכנף, ואצל בעלי חיים אחרים הוא משמש ככינוי לזרוע.

שילוח הקז

ר' חייא ובי [ובית] מדרשו של **ר' אושעיא**, שדקדקו ביותר בכרייתות שערכו – כרייתא **משבשתא** [משובשת] היא, ולא **תותבו מינה כי מדרשא** [ואל תקשו ממנו בבית המדרש]. וכן הכרייתא הזו שהבאתם, שאינה מבית מדרשם של ר' חייא ור' אושעיא, אי אפשר ללמוד, שכן **דלמא** [שמא] ההלכה שהגניבה והגזילה "**אינה בכלל מלקות ארבעים**" היא זו ש**תניא** [שנויה בכרייתא]. שהבינו שדעת ר' יהודה היא

שלאו הניתק לעשה אין לוקים עליו, ואילו הסבר שיטתו במשנתנו הוא משום שסבור הוא כי מצות "שלח" אינה אלא בתחילה. ומציעים עוד: **תא שמע** [בוא ושמע] פתרון לבעייתו של ר' אבא בר ממל מכרייתא דתני [ששנו] ר' אושעיא ור' חייא כדין השכחה שנאמר בו "כי תקצור קצירך בשדך ושכחת עומר בשדה לא תשוב לקחתו" (דברים כד, יט), אם שב ולקחה מן השדה. וכמו כן בדין הפאה שנאמר בו "ובקוצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך לקצור" (ויקרא יט, ט), אם כלה את תבואת שדהו – ישנן בכלל מלקות ארבעים, אלו דברי ר' יהודה. ומעתה **שמע מינה** [למד מכאן] כי **טעמיה** [טעמו]. טעם שיטתו של ר' יהודה משום דקסבר [ש]מלכות לאו שניתק לעשה לוקין עליו, שאף שאיסורי לאו אלה בשכחה ובפאה ניתקים למצות עשה "לעני ולגר תעזוב אותם" (שם י), בכל זאת לוקים על הלאו. ומכאן נלמד גם בהסבר דעתו של ר' יהודה במשנתנו לענין הלוקח את האם שהיהו לוקה על כך. ודוחים: אין זו ראייה, כי דלמא **התם היינו** [שמא שם. בשכחה ובפאה זהו] **הטעם** שלוקים על כך, משום דקסבר [ש]סבור הוא ר' יהודה] כי המצוה "לעני ולגר תעזוב אותם" אינה מצות עשה הבאה לאחר שכבר עבר את הלאו, שהרי זה לאו הניתק לעשה, אלא מעיקרא [מתחילה] משמע, ולא לאחר מעשה. ומעתה אין האיסורים "לא תשוב" ו"לא תכלה" בכלל לאו הניתק לעשה. ובדומה לכך אף במשנתנו טעמו של ר' יהודה הוא משום שמשמע המצוה "שלח" הוא מתחילה. ולא נפתרה עדיין בעייתו של ר' אבא בר ממל. ובענין זה אמר ליה [ל]רבינא **לרב אשי: תא שמע** [בוא ושמע] פתרון לבעיה זו ממה ששינוו בכרייתא על הנאמר בקרבן פסח "ולא תותירו ממנו עד בקר ובקר ר' יהודה במשנתנו שזה שלקח את האם לוקה, הריהו משום דקסבר [שהוא סבור] כי המצוה "שלח" – מעיקרא [מתחילה] משמע, ואין "לא תקח האם" בכלל לאו הניתק לעשה, אלא כשאר לאו שלוקים עליהם. ומסכמים: אכן, שמע מינה [למד מכאן]. שכך הוא. אמר ליה [ל]ר' רב אידי **לרב אשי: מדבוי מתניתין נמי דיקא** [משנתנו גם כן יש לדייק] שכך הוא טעם שיטתו של ר' יהודה, דקתני [שכן שנה ב]: "**הנוטל אם על הבנים – ר' יהודה אומר: לוקה ואין משלח**", ואי סלקא דעתך **טעמא** [ואם עולה על דעתך לומר כי טעם] שיטת ר' יהודה הוא מפני שלאו **שניתק לעשה לוקין עליו, "לוקה ומשלח"** מבעי ליה [צריך היה לו לומר!] ודוחים: מדבוי משנתנו עצמה אין לדייק, שכן דלמא **הכי קאמר במתניתין** [שמא כך הוא אומר במשנתנו] שאמנם חייב הוא עדיין בשילוח, ואולם אין הוא **נפטר** מן הלאו עד דמלקין ליה [שמלקים אותו].

א **עד כמה משלחה? אמר רב יהודה: פדי שתצא מתחת ידו. במה משלחה? רב הונא אמר: ברגליה, רב יהודה: אמר באגפיה. רב הונא אמר ברגליה, דכתיב "משלחי רגל השור והחמור", רב יהודה אמר באגפיה, דהא כנפיה נינהו. ההוא דגזינהו לגפה, ושלחה, ואחר כך תפשה. נגדיה רב יהודה. אמר ליה: זיל רבי לה גדפיה,**

פרק שנים עשר

רבי חייא ורבי אושעיא – סדרו את הנרייתות, ודקדקו בדניי כל חסס לומר כמו שאמר. אצל יש תנאים הרבה שמוסיפים על משנתם דדמני, כי הכל. משום דשמעינן לרבי יהודה הכל דממייג, סמני טעמא משום לאו שניתק לעשה לוקין עליו, והוסיפו לומר גנז וגזלן. דילמא אינו בכלל מלקות ארבעים תניא – ואשמעינן דטעמא

רְבִי חֵיָיא וְרְבִי אוֹשְׁעִיא – מְשַׁבְּשְׁתָּא הֵיא, וְלֹא תוֹתְבוּ מֵינְהּ בֵּי מְדַרְשָׁא, דְּלִמָּא "אֵינְהּ בְּכֻלָּל מְלָקוֹת אַרְבַּעִים" תְּנִיא. תָּא שְׁמַע: דְּתַנִּי רַבִּי אוֹשְׁעִיא וְרַבִּי חֵיָיא: "לֹא תָשׁוּב" – וְיָשָׁב, "לֹא תְכַלֶּה" – וְכֻלְּהּ, יִשְׁנָן בְּכֻלָּל מְלָקוֹת אַרְבַּעִים, דְּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. שְׁמַע מֵינְהּ: טַעְמִיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה מְשׁוּם דְּקָסְבֵר לֹאֻ שְׁנִיתַק לַעֲשֶׂה – לּוֹקִין עָלָיו! – דְּלִמָּא: הֵתֵם הֵיִינוּ טַעַם דְּקָסְבֵר "תַּעֲזוֹב" – מַעֲיַקְרָא מְשַׁמַּע? אָמַר לִיהּ רַבִּינָא לְרַב אָשִׁי: תָּא שְׁמַע, א"ל תוֹתִירוּ מִמֶּנּוּ עַד בַּקָּר וְגו' בְּאֵשׁ תִּשְׂרֹפוּ" – בְּאֵ הַקְּתוּיב לִיתָן עֲשֶׂה אַחַר לֹא תַעֲשֶׂה, לּוֹמַר לָךְ שְׂאִין לּוֹקִין עָלָיו, דְּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. שְׁמַע מֵינְהּ: טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה מְשׁוּם דְּקָסְבֵר "שְׁלַח" – מַעֲיַקְרָא מְשַׁמַּע. שְׁמַע מֵינְהּ. אָמַר לִיהּ רַב אִידִי לְרַב אָשִׁי: מִתְּנִיתִין נְמִי דִּיקָא, דְּקָתַנִּי "הַנוֹטֵל אֶם עַל הַבָּנִים – רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לוֹקֶה וְאִין מְשַׁלַּח". וְאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ טַעְמָא דְּרַבִּי יְהוּדָה לֹאֻ שְׁנִיתַק לַעֲשֶׂה לּוֹקִין עָלָיו, "לוֹקֶה וּמְשַׁלַּח" מְבַעֵי לִיהּ! –וְדִלְמָא הָכִי קָאֻמַר בְּמִתְּנִיתִין: אִין נַפְטָר – עַד דְּמְלַקִּין לִיהּ.

א **עד כמה משלחה? אמר רב יהודה: פדי שתצא מתחת ידו. במה משלחה? רב הונא אמר: ברגליה, רב יהודה: אמר באגפיה. רב הונא אמר ברגליה, דכתיב "משלחי רגל השור והחמור", רב יהודה אמר באגפיה, דהא כנפיה נינהו. ההוא דגזינהו לגפה, ושלחה, ואחר כך תפשה. נגדיה רב יהודה. אמר ליה: זיל רבי לה גדפיה,**

קמא ע"ב

הולין

קמא ע"ב

רבי חייא ורבי אושעיא – סדרו את הנרייתות, ודקדקו בדניי כל חסס לומר כמו שאמר. אצל יש תנאים הרבה שמוסיפים על משנתם דדמני, כי הכל. משום דשמעינן לרבי יהודה הכל דממייג, סמני טעמא משום לאו שניתק לעשה לוקין עליו, והוסיפו לומר גנז וגזלן. דילמא אינו בכלל מלקות ארבעים תניא – ואשמעינן דטעמא דרבי יהודה נמתניתין משום ד"שלח" מעיקרא משמע, והתנאים טעו בגירסתם לאמר ומן ואמרו "שישנן", דלמרי דומיא דמתניתין, לא תשוב – "לקחתו". לא תכלה – דפאה, והרי הן ניתקין לעשה, דכתיב "לעני ולגר תעזוב אותם". מעיקרא משמע – "לא תכלה", אצל מה עליך לעשות? עוזב אותם ולא תכלה. אצל גנז וגזלן, דעל כרחק ניתק לעשה, אימא לך דלא לקי. לא תותירו – ואם תומירו, צאש תשרופו" – הא ודאי ניתק לעשה. ואי סלקא דעתך – קסבר רבי יהודה "שלח" דקרא אחר לקישה משמע, ועטמא לזוקא: משום לאו שניתק לעשה לוקין עליו – אמאי קמני "ואין משלח"? הכתוב ממייבו אף לשלחו לאחר לקישה, והוא פטורו? ! דילמא – "אינו משלח" דקאמר – אינו נפטר בשלות, אלא אף לוקה. עד כמה משלחה – אם נטלה? שתצא מתחת ידו – ואם יכול לזוזר ולתפשה – מותר. כמה משלחה ברגל – יאחזנה ברגלה, וישלחנה. בגפה – אחוזה בנפשה, ומשלחי רגל – אלמא שילוח ברגל הוא, כך שמעתי. ונראה עניני שאין שילוח זה, דומה לשילוח רגל השור, שהוא הולך ברגלים, והכל אחיזה ברגלים. וכמדומה לי דהכי קאמר: "רז הוא אמר ברגל" – שאם תלש גפה ושלחה, נפטר ממנו שילוח, כיון שהלכה שמי פסיעות או שלש, ומוותר לזוזר ולתפשה. ורז יהודה אמר גנפה – שמוכל לעוף כדרכה. וראייה לדברי מדמייתי עובדא דהסוא דתלשיניהו לגפה ושלחה, דמייתי רז יהודה למשלמיה. דרז יהודה רבי לעמייה, דאמר אין שילוח עוף ברגל. רבי לה גרפה – השהה אותה עד שיגדלו לה כנפיה ותשלמנה.

א **שנינו** במשנתנו בדעת חכמים שאם עבר ונטל את האם הריהו חייב לשלחה, ומכרירים: **עד כמה**, עד אזיה מרחק מן הקן הוא משלחה? **אמר רב יהודה: מרחק שיש בו כדי שתצא מתחת ידו ולא יוכל לתופסה מיד**. ועוד מכרירים: כמה (באיה אופן) הוא משלחה? **רב הונא אמר: יאחזנה ברגליה וישלחה, ואילו רב יהודה אמר: יאחזנה באגפיה** (בכנפיה) וישלחנה. ומסבירים את טעמיהם: **רב הונא אמר שהשילוח נעשה באחיזה ברגליה, וראיה לדבר דכתיב** [שנאמר]: "**משלחי רגל השור והחמור**" (ישעיה לב, כ) – **הוי ששילוחם של בעלי חיים מתייחס לרגליהם**. ואילו **רב יהודה אמר שהשילוח נעשה באחיזה באגפיה, דהא** [שחרין] **רגלים של השור והחמור** (שבהן הם נעים ממקום למקום), **אצל ציפור כנפיה נינהו** [הן]. שבהן היא נעה ממקום למקום. ומסופר, **ההוא דגזינהו לגפה** [אדם אחד שחתך את כנפה] של האם, **ושלחה, ואחר כך חזר ותפשה, מפני שלא יכלה לברוח**. נגדיה [הלקה אותו] **רב יהודה על שעבר על איסור "לא תקח האם על הבנים"** (דברים כב, ז). **אמר ליה** [ל]רבי יהודה לאותו אדם: **זיל, רבי לה גרפיה** [ל]. גזר לה. המתן עד שיצמתו שוב כנפיהן.

עיונים

בי ר' חייא ובי ר' אושעיא כתב רש"י שטעם הדבר שאין להביא אל בית המדרש מברייאת שאינה מבית מדרשם של ר' חייא ור' אושעיא, שכן ר' חייא (הוא ר' חייא רבה, הגדול) ור' אושעיא תלמידו חבירו, סידרו את המשניות החיצוניות (בריייתות), שלא נכללו בסדרי המשנה, ודקדקו בדברי כל חכם לומר את דבריו בדיוקם, כדרך שאמרום אותו חכם. ואילו בכרייתות אחרות, שסידרו תנאים אחרים, יש לחשוש שמא הוסיפו עורכי הבריייתות על משנתם בדברים הקרובים למה ששמעו קובליו. שכן אירע בכרייתא זו שהביאזה בבית המדרש לפתור בה את בעייתו של ר' אבא בר ממל, שאין היא מבית מדרשם של ר' חייא ור' אושעיא. שמאחר ולמדו אותם תנאים מתוך משנתו שר' יהודה מחיוב מלקות את המשלח את האם, סבורים היו שטעמו הוא משום שלוקים על לאו הניתק לעשה, ועמדו הוסיפו בכרייתא שכן הוא הדין בגנב וגזלן שהריהם לוקים. שטעו התנאים בגירסתם לאחר זמן, ובמקום לשנות באותה ברייתא "אינה בכלל מלקות ארבעים" גרסו בה "ישנן בכלל מלקות ארבעים". **עד כמה משלחה** שאלה זו, כמו גם השאלה הבאה באשר לאופן השילוח, זינה עקרנית ונוגעת לכל המקרים של שילוח הקן. אכן רש"י פירש שהשאלה מתייחסת למצב בו עבר אדם ונטל את האם, שלדעת חכמים במשנתנו (החולקים בכך על ר' יהודה) הריהו חייב לשלחה, ויש לברר פרטי שילוח זה. והסבירו אחרונים כי בשילוח האם הנעשה מלכתחילה, וכמצוותו, ברור שדי ביציאת האם מתחת ידו כדי לקיים בכך את המצוה. ולכך לא נוקקה הסוגיה לשאול "עד כמה משלחה". ואולם בזה שעבר ונטל את האם יש מקום לשאול כן, שכן היה מקום לומר כי כיון שעבר על איסור "לא תקח", מעתה חובה עליו לתקן את הלאו שעבר עליו, ויצטרך שילוח גדול יותר, שלא יוכל לשוב ולקחת את האם. לכך התבררו הדברים, ונקבע כי אף בשילוח שכזה די בשיעור שתצא מתחת ידו (רש"י). ואחרים תירצו כי לשיטת רש"י, מצוות שילוח לכתחילה שיעור מרחק שילוחה של האם הוא בכדי שתהא מעופפת מעל הקן עד שלא תהיינה כנפיה נוגעת בקן. ואולם זה שעבר ונטלה, אין שיעור זה מספיק (שהרי כבר נטלה), וצריך הוא לשיעור גדול מזה, והוא "כדי שתצא מתחת ידו" (שיח השדה).

כדי שתצא מתחה ידו אמרו אחרונים בטעמו של שיעור זה, שהאם הרובצת על בניה אינה נוטה לברוח מן הקן. ואף לאחר שבא אדם ושילחה מן הקן, שכיון שבקן נמצאים אפרוחיה או ביציה עליהן היא דוגרת, אין היא מסיחה את דעתה מן הקן. ולכך המשלח את הציפור למרחק קצר ביותר מן הקן, לא יצא בכך ידי מצות שילוח. כי חזרת היא מיד אל הקן ונוחה היא להיתפס. וצריך הוא לשלח למרחק כזה, שיביא את הציפור להסיח דעתה מן הקן (חוריא).

ועוד כתבו כי "תחת ידו" היכוונה אל מחוץ לרשותו, שגם אם ירצה מיד לחזור ולתופסה לא יוכל. וכל זמן שהוא משלחה ויכול באותה עת לחזור ולתופסה – אין זה נחשב שילוח. והוסיפו כי בקיום מצות שילוח, אין צורך דווקא שיקח את הציפור בידו וישלחנה מעליו, אלא יוכל הוא לגרשה באופנים אחרים. וכשם שהנוטל את האם בידיו לשלחה, צריך לשלחה כדי שתצא מתחת ידו, כן גם המקיש על הקן וגורם לציפור שתברח ממנו – אין די בכך שהאם מעופפת מעל הקן ואין כנפיה נוגעת בו, אלא צריך שתצא מתחת ידו (חור"א). אכן יש אומרים שאין מצות שילוח מתקיימת אלא בנטילת האם בכנפיה והפרכתה בידים אל מחוץ לקן. כעולה מלשון הרמב"ם וכמובא באחרונים. יוסי'.

במה משלחה – שיטות פירוש שונות הוצעו בהסבר הדברים. יש שאמרו שהשאלה מתייחסת לאופן

שילוח הקז

מכת מרדות — יידוי נתוכמה, שלא ירגיל כזה, ואין לה קצנה, אלא עד שיקבל עליו. תימה — עוף טהור הוא. אמר ליה — רנא. דלמא חדא ביעתא הוא דרמאי — לכן הוצרכת לשאול, שלא הטילה אלא צינה אחת, וקרא "אפרוחים או צינים" כתיב. פרסתקי — מנודות. וליחוש לחשדא — שעל הנאת עצמו מיינו לשלמה. דלריך להסתמך מן הכיעור, כדאמר צ"אלו טרפות" (חולין מד, ב) דרז חסדא שרי צוכרא, ולא זינן מיניה.

ומשני כלאחר יד — מרחוק פירש המלודה, שלא הצין המשלת. ואם איתא לדרבי יוסי וכו' — התלמוד פריך לה. יציאת רובה — דאם נא אדם ומלא את האס כשהיא מטילה אלא צינה, וכבר יאל רוצה — מיינן לשלח מקמי דתפול לחצרו, דאחמי לאו מוזמן הוא. אי הכי — דלא קנמה חצרו. אמאי אסורות משום גזל — ואפילו מפני דרכי שלום, והלא עדיין מנוף האס הוא? ומשני אאמן — "דרכי שלום" דקאמר, אפילו על האס ענמה יש משום דרכי שלום.

ואיבעית אימא לעולם אביצים — דאילו על אמן — אפילו משום דרכי שלום אין כאן, ואילו ואינה נומה למופסה — לא סמכה דעת בעל השוכן ענה, ואינו מתקוטט עם הלוקח. אכל מהצינים הוא מתקוטט — דדעמיה עליהן. ונהי נמי דלא קנה לו חצרו, משום דרכי שלום מיהא איכא. לזכות — לפשוט ידו חתם האס ולהחזיק בהס. כל קנייה דהפקר — "וכייה" קרי ליה. והשתא דאמר רב יהודה כו' — מהשתא מניח לאוקומא מתניתינן אפילו יאלח כולה, ולא תקשה לרבי יוסי צריי מנינא דלא מוזמן הוא, וחייצת בשילוח, משום צינה אחרונה זאת שלא עמדה האס עליה משהטילתה. ואף על פי שנפלה לחצר — לא קנמה חצרו. דכיון דהוא עצמו, אס היה כאן, לא היה יכול להחזיק, כל חצרו נמי לא מני זכי ליה, ואין זה מוזמן. אי הכי אמאי אסורות משום גזל משום דרכי שלום — ומו לא.

אי דשליחה — קודם דהחזיק צה — הרי קנמה חצרו לבעל הצינ, וגזל מעליא הוא. ואי דלא שלחה — היאך הוא יכול לטלטל לצינים, הא צעי שלוח קודם לקימת הצינים כרג יהודה! ומשני בקטן — דלאו צר שלוח הוא. והוא הדין דהוא מני לשנויי: כגון דעבר ונטלן חתם האס, דגזל מעליא ליכא. אלא ניחא ליה לשנויי צדק הימר, ולא צדק אסור. והדר מתמה ואמר — קטן בר דרכי שלום הוא? הרי גרסינן: אביו של קטן חייב להחזיר מפני דרכי שלום. פירות שובכו — אפרוחים וצינים. אתא לקמיה דשמואל — לקמן מפרש מאי אינטריך ליה למצע. טרוף אקן —

מיראתך. והשתא מפרש ואזיל מאי צנא מיניה ומאי מהדר ליה. למאי — הגנזה זו למה? אי למקנא — שלא יחזור צו לוי צן סימון, והכי קאמר ליה: טרוף אקן דליתגנזה אפרוחים מיראתך, ומקנה אוחס בהגנזה. ליקניניהו בסודר — ולמה הולרך רצ יהודה לשאול היאך יקנה? ואם ליום טוב — שהוא ערב יום טוב, ולמחר יהיו אפרוחים משום מוקנא, ונא לשאול מנה הכנתם? — למה לי האי טרחא לטרוף אקן.

תוספות

אי כרבנן משלח ואינו לוקח — הוה מצי למימר דסבר קיימו ולא קיימו. הילכך, לוקח ומשלח אליבא דרבנן.

אי הכי אמאי אסורות משום גזל — מפורש בסוף "השואל" (בבא מציעא קב,א). הדרן עלך שילוח הקז

אפילו אם **תימא** (תאמר) כי **אף על גב** (אף על פי) שמדובר **שנפל לחצרו** — הריהו חייב בהן בשילוח, כי כלל הוא: **כל היכא דאיהו מצוי זכי** (כל מקום שהוא עצמו אינו יכול לזכות) כדבר מסיים, **חצרו נמי זכיא** (גם כן אינה זוכה לו). ולכך, בקן שהאם רובצת על אפרוחיה, כיון שהוא עצמו אינו יכול לזכות באפרוחים בזמן רובצת עליהם ובלא ששילחה מהקן, כך גם חצירו אינה זוכה לו בהם. ושואלים: **אי הכי** (אם כן) הוא הסבר הדברים, **אמאי** (מדוע) הביצים אסורות מפני דרכי שלום, שהרי **אי** (אם) כבר עמד ושילחה את האם — הרי **גזל מעליא** (מעולה. גמור) הוא! **ואי** (אם) מדובר כשעדיין לא שלחה לאם — כיצד הוא יכול לקחת את הביצים, והרי תחילה **שלוחי בעי** (לשגח הוא צריך)! ומשיבים: מדובר פה בקטן הלוקח את הביצים, שאינו חייב במצות שילוח הקן. ותוהים: וכי **קטן בר** (בב) **דרכי שלום הוא**, לומר שכוונתה הלכה זו כברייאתא? ומשיבים: **הכי קאמר** (כך אמר): **אביו של קטן חייב להחזיר לו לבעל השוכן** את הביצים שנלקחו, מפני דרכי שלום.

ך למעלה הובא דינן של יוני שובך במצות שילוח הקן, ובענין זה מסופר כי **לוי בר סימון** אקני (הקנה) את **פירות שובכו**, הם האפרוחים והביצים שכו, **לרב יהודה**. **אתא** (בא) רב יהודה לקמיה (לפני) **שמואל** וסיפר לו. אמר ליה (לו): **זיל, טרוף אקן** (ך). **הקש על הקן**. באופן דליתגבהו (שיתרוממן) האפרוחים על ידי הרעש, וקניניהו (ותקנה אותם) בהגבהה זו. ושואלים: **למאי** (לקנה). לאיזה ענין? יעץ לו לנהוג כן? **אי למקנא** (אם לצורך קנין) — **לקניניהו ליה** (שיקנה לו) את האפרוחים על ידי קנין סודר, ולמה לו ללכת לשם! **אי** (אם) לענין **יום טוב** שהיה הדבר בערב יום טוב, ובא רב יהודה לפני שמואל לשאול איזו הכנה יעשה על מנת שלא יהיו האפרוחים אסורים למחרת משום מוקצה, ויוכל לשוחטם ביום טוב —

עיונים

ומכת מרדות — בדומה לעונש מלקות מן התורה יש עונש מלקות שגזרו חכמים על מי שמורד בדברי התורה. ובתלמוד הירושלמי מוסברים מקצת ההבדלים ביניהן למעשה: שמלקות מן התורה הן ארבעים מלקות (חסר אחת), ואין מלקים אלא לפי אומדן כמה יוכל המוכה לסבול בלא למות. ואילו מכות מרדות אין להן מספר קצוב, ומלקים את האשם עד שיקבל עליו או עד שימות. ואף האוגנים הוסיפו בפרטי הדברים, שבמלקות מן התורה מענישים רק על עבירות מוגדרות: על העובר על מצות לא תעשה שיש בה מעשה (ואף לא על כולן, לפי שאין לוקים על לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין, ואין לוקים על לאו שבכללות, ואין לוקים על לאו הניתק לעשה). ומלקות אלה נקבעות בבית דין של חכמים סמוכים. ואילו מכת מרדות היא עונש על העובר עבירות שונות, ועל מי שאינו רוצה לקיים מצות עשה, ואפילו על העובר על איסורי חכמים, ובית דין שראינו סמוך יכול להעניש בו.

ועוד כתבו כי במלקות מן התורה יש דרך קבועה בהלכה לחלק הגוף שבו מלקים, ולרצועה שמלקים בה. ואין דברים אלה במכת מרדות. ובדברי הרס"ג מצויה שיטה יחידה, שהוא אומר שמלקים במכת מרדות שלוש עשרה מלקות בלבד. ואילו בשיטת החס"י הביאו שאף במכת מרדות לוקח ארבעים חסר

פרק שנים עשר

ושלחה! ושואלים: כמאן (כרעת מין) נהג רב יהודה שהלקה על כך וגם הורה לו לשוב ולשלחה? אי (אם) כרעת ר' יהודה במשנתנו בדינו של זה שעבר ונטל את האם — הרי אמר שלוקח ואין משלח! **אי כרבנן** (אם כרעת חכמים) שחלקו על ר' יהודה — הרי אמרו שמשלח ואין לוקח! ומשיבים: לעולם סבור רב יהודה **כרבנן** (כרעת חכמים), והמלקות שלקה זה, **מכת מרדות מדרבנן** (מדברי סופרים) היא, על שנהג שלא כדין, ולא מלקות כעונש מן התורה.

ושלחה! — כמאן? אי כרבי יהודה — לוקח ואין משלח! אי כרבנן — משלח ואין לוקח! — לעולם כרבנן, ומקפת מדדות מדרבנן.

ב **ההוא דאתא לקמיה דרבא, אמר ליה: תימה מהו? אמר:** לא ידע האי גברא דעוף טהור חייב לשלוחי? **אמר ליה:** דילמא חדא ביעתא הוא דרמיא. **אמר ליה:** האי ידעי לך, מתניתין היא: **י אין שם אלא אפרוח אחד או ביצה אחת — חייב לשלח. וְאֶהְדֵר לָהּ רָבָא פְּרָסְתָּקִי וְתַפְסָהּ. — וְלִיחֻוּשׁ לַחֲשָׁדָא! — כְּלֹאֲחֵר יָד.**

ג **תנו רבנן: יוניי שובך ויוני עלייה — חייבות בשלוח, ואסורות משום גזל, מפני דרכי שלום. ואי איתא להא דאמר רבי יוסי בר רבי חנינא: "חצרו של אדם קונה לו שלא מדעתו, קרי פאן "פי יקרא" — פרט למזומן! אמר רב: ביצה — עם יציאת רובה הוא דאחייב בשלוח, מקנא לא קני — עד דתפול לחצרו, וכי קתני "חייבות בשלוח" — מקמי דתפול לחצרו. — אי הכי, אמאי אסורות משום גזל? — אאמם. ואיבעית אימא: לעולם אביצה, וביצה פיון דנפיק ליה רופא — דעתיה עליה. וְהֶשְׁתָּא דְאֵמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: אָסוּר לְזָכוֹת בְּבִיצִים שְׁהָאִם רוֹבֶצֶת עֲלֵיהֶן, שְׁנֶאֱמַר "שֵׁלַח... אֵת הָאֵם" וְהָדֵר "הַבְּנִים תִּקַּח לָךְ", אֲפִילוּ תִימָא: אֵף עַל גַּב הַדְּפַל לַחֲצֵרוֹ, כָּל הֵיכָא דְאִיהוּ מְצִי זְכִי — חֲצֵרוֹ נִמְי זְכִיא, וְכָל הֵיכָא דְאִיהוּ לֹא מְצִי זְכִי — חֲצֵרוֹ נִמְי לֹא זְכִיא לִיה. — אי הכי, אמאי אסורות מפני דרכי שלום? אי דשלחה — גזל מעליא הוא! אי דלא שלחה — שלוחי בעי! — בקטן. — קטן בר דרכי שלום הוא? — הכי קאמר: אביו של קטן חייב להחזיר לו, מפני דרכי שלום. ד' **לוי בר סימון** אקני פירות שובכו לרב יהודה, אתא לקמיה דשמואל, אמר ליה: זיל טרוף אקן, דליתגבהו, וקניניהו. — למאי? אי למקנא — לקניניהו ליה בסודר! אי ביום טוב —**

חולין

מסורת הש"ס
ב. שבת מ.ב. יבמות נב.א.
כתובות מה.ב. נזיר כג.א.
נח.ב. מנחות ע.א.
ג. חולין קמ.ב.
ד. תוספתא חולין פ"י. יג.
מדרש תנאים לדברים פכ"ב. ו. ב"מ קב.א. חולין קלט.ב. ילקישי תורה תתקל.

ה. ב"ק מט.ב. ב"מ יא.א.
ק"ח.א. ילקישי תורה תתקל.

גדרות

ואין משלח... ואין לוקח
בכתיימי: ואינו משלח... ואינו לוקח.

לעולם כרבנן ומכת מרדות
בכתיימי: כרבנן ולוקח מכת מרדות.

תימה מהו אמר לא ידע
בכתיימי: תימא מאי אמר רבא.

אמר ליה האי ידעי לך מתניתין
היא אין שם אלא אפרוח אחד או ביצה אחת
בכתיימי: א"ל אין א"ל ומאי תיבעי לך מתני'
היא אם אין שם אלא ביצה אחת או אפרוח אחד.

פרסתקי
בכתיימי ובערוך: פרסקי.

יוסי בר רבי חנינא
בכתיימי: **יוסי בר חנינא**.
אמר רב ביצה
בכתיימי: **אמר רבה ביצה**.

רובה הוא דאחייב
בשילוח מקנה לא קני עד דתפול לחצרו
בכתהימי: **רובה דאחייב ליה**
בשילוח ומיקנא לא קני עד דנפלה לחצרו.

אביצה וביצה כיון דנפיק ליה רובא דעתיה עליה
בכתיימי: **אביצים ביצים כיון דנפקי רובא דעתיה עליהו**.

שהאם רובצת עליהן שנאמר שלח בכתיימי: כל זמן שהאם עליהן שנא' שלח תשלח.

והדר הבנים תקח לך
בכתיימי: **והדר ואת הבנים תקח לך**.

חצרו נמי זכיא
בכתיימי: **חצרו נמי מצוי זכיא ליה**.

אמאי אסורות מפני
בכתיימי: **אמאי אסורות משום**.

שלוחי בעי בקטן
בכתהימי:

בעי שלוחה בקטן דלאו בר שלוחי הוא.

חייב להחזיר לו
בכתהימי: **חייב להחזיר**.

לוי בר סימון אקני
בכתיימי: **לוי בר סיסין אקני ליה**.

למקנה לקניניהו ליה בסודר
בכתיימי: **למיקנא ליקניניהו ניהליה בסודר**.
אי ביום טוב
בכתהימי: **אי ליו"ט**.

לשון

מכת מרדות
בפירוש מובנה של "מרדות" נאמרו דעות שונות. יש מפרשים שהוא מלשון מרד, כלומר, שהיא הכאה שמכים את המורדים והפושעים (וראה במפרשים לשמואל א כ, ט). ויש מפרשים מרדות במובן של יסורים, סבל. ומכת מרדות היא מכה שבאה לייסר את החוטא, ולרדות בו.

פרסתקי

בערוך: פרסקי. ויש שהסכימו כי משמעות מלה זו היא — חבלים, כבלים.

ושלחה! ושואלים: כמאן (כרעת מין) נהג רב יהודה שהלקה על כך וגם הורה לו לשוב ולשלחה? אי (אם) כרעת ר' יהודה במשנתנו בדינו של זה שעבר ונטל את האם — הרי אמר שלוקח ואין משלח! **אי כרבנן** (אם כרעת חכמים) שחלקו על ר' יהודה — הרי אמרו שמשלח ואין לוקח! ומשיבים: לעולם סבור רב יהודה **כרבנן** (כרעת חכמים), והמלקות שלקה זה, **מכת מרדות מדרבנן** (מדברי סופרים) היא, על שנהג שלא כדין, ולא מלקות כעונש מן התורה.

ב **ועוד בהוראות חכמים בשילוח הקן. ההוא דאתא לקמיה** (אדם אחד שבא לפני) **רבא, אמר ליה** (לו) **אתוה אדם לרבא** בשאלה: העוף הנקרא **תימה**, שעוף טהור הוא, מהו דינו לענין מצות שילוח הקן? תמה רבה ואמר: האם לא ידע האי גברא (אין אדם זה יודע) הלכה פשוטה כי עוף טהור חייב לשלוחי (בשילוח)? אמר לו אותו אדם: אכן יודע אני, ואולם עדיין יש לי שאלה בדבר. אמר ליה (לו) רבא: **דילמא חדא ביעתא הוא דרמיא** (שמא רק ביצה אחת היא המוטלת) בקן, ולכך אתה מסופק אם יש בקן זה מצות שילוח, שהרי בתורה נאמר "אפרוחים או ביצים". השיב אותו אדם כי אכן כך הוא ספקו. אמר ליה (לו) רבא: אף הדין באופן האי ידעי לך (זה ידוע) לך, שכן מתניתין (משנתנו) היא זו ששנינו בה כי אם אין שם אלא אפרוח אחד או ביצה אחת — חייב לשלח. עמד אותו אדם ושליחה, ואהדר לה (והקיף אותה) **רבא פרסתקי** (מצודות) **ותפסה**. ושואלים: **וליחוש לחשדא** (ונחשוש לחשד) שרבא פסק לו לשלח אותה רק כדי שהוא יצוד את הציפור! ומשיבים: אין מקום לחשש זה, שכן הציב רבא את המצודות חרוק מן הקן, כלאחר יד, שלא היה נראה כעושה בכוונה.

ג **ועוד בדיני שילוח הקן, תנו רבנן** (שנו חכמים) **בכרייתא: יוניי שובך ויוניי עלייה — חייבות בשלוח, שאינן נחשבות כמזומנות לפניו, שהריהן כהפקר, ואולם אסורות לאדם אחר לקחתן משם משום גזל מדברי חכמים, שכן תיקנו חכמים מפני דרכי שלום. ושואלים על דין זה: אי איתא להא דאמר (ואם יש לקבל להלכה את זה) שאמר ר' יוסי בר ר' חנינא כי חצרו של אדם קונה לו את הדבר הנמצא בה, אף אם זה שלא מדעתו, אם כן מדוע חייב הוא במצות שילוח ביוני שובך וכווני עלייה, שהרי קמיי (קרא) כאן במקרה הזה את הכתוב במצות שילוח הקן "כי יקרא קן צפור לפניך... לא תקח האם על הבנים.**

שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך" (דברים כב, ו), ומהלשון "כי יקרא" דרשו חכמים: פרט למזומן ויונים אלה הן בתוך חצירו! אמר רב בתשובה: ביצה של הציפור שבקן — עם יציאת רובה מבטן אמה הוא הזמן **דאחייב** (שחייב) בשלוח, ואולם מקנא (לקנות) עדיין לא קני (לא קונה) בעל החצר עד שתפול כל הביצה כולה לחצרו, וכי קתני (וכאשר שנה) **שחייבות היונים הללו בשלוח** — בשלב שמקמי (לפני) שתפול הביצה לחצרו. ושואלים: **אי הכי** (אם כן) אתה מסביר, אמאי (מדוע) בשלב זה אסורות הביצים משום גזל, שהרי באותה עת עדיין לא נקנו לבעל החצר? ומשיבים: מוסבים הדברים על אמם, שהיא אסורה משום גזל. **ואיבעית אימא** (ואם תרצה אומר) הסבר אחר: לעולם מדובר על הביצה עצמה שאסורה משום גזל מדברי חכמים, וטעם הדבר הוא משום שהביצה כיון דנפיק ליה רובא (שיצאה לה רובא) מבטן האם — דעתיה (דעתן) של הבעלים עליה. ומוסיפים: **והשתא** (ועכשיו) שאמר רב יהודה שכן אמר רב כי אסור לזכות בביצים שהאם רובצת עליהן, שכן נאמר בתחילה "שלח תשלח את האם" והדר (ואחר כך) נאמר "ואת הבנים תקח לך",

הריהו חייב בהן בשילוח, כי כלל הוא: **כל היכא דאיהו מצוי זכי** (כל מקום שהוא עצמו אינו יכול לזכות) כדבר מסיים, **חצרו נמי זכיא** (גם כן אינה זוכה לו). ולכך, בקן שהאם רובצת על אפרוחיה, כיון שהוא עצמו אינו יכול לזכות באפרוחים בזמן רובצת עליהם ובלא ששילחה מהקן, כך גם חצירו אינה זוכה לו בהם. ושואלים: **אי הכי** (אם כן) הוא הסבר הדברים, **אמאי** (מדוע) הביצים אסורות מפני דרכי שלום, שהרי **אי** (אם) כבר עמד ושילחה את האם — הרי **גזל מעליא** (מעולה. גמור) הוא! **ואי** (אם) מדובר כשעדיין לא שלחה לאם — כיצד הוא יכול לקחת את הביצים, והרי תחילה **שלוחי בעי** (לשגח הוא צריך)! ומשיבים: מדובר פה בקטן הלוקח את הביצים, שאינו חייב במצות שילוח הקן. ותוהים: וכי **קטן בר** (בב) **דרכי שלום הוא**, לומר שכוונתה הלכה זו כברייאתא? ומשיבים: **הכי קאמר** (כך אמר): **אביו של קטן חייב להחזיר לו לבעל השוכן** את הביצים שנלקחו, מפני דרכי שלום.

ך למעלה הובא דינן של יוני שובך במצות שילוח הקן, ובענין זה מסופר כי **לוי בר סימון** אקני (הקנה) את **פירות שובכו**, הם האפרוחים והביצים שכו, **לרב יהודה**. **אתא** (בא) רב יהודה לקמיה (לפני) **שמואל** וסיפר לו. אמר ליה (לו): **זיל, טרוף אקן** (ך). **הקש על הקן**. באופן דליתגבהו (שיתרוממן) האפרוחים על ידי הרעש, וקניניהו (ותקנה אותם) בהגבהה זו. ושואלים: **למאי** (לקנה). לאיזה ענין? יעץ לו לנהוג כן? **אי למקנא** (אם לצורך קנין) — **לקניניהו ליה** (שיקנה לו) את האפרוחים על ידי קנין סודר, ולמה לו ללכת לשם! **אי** (אם) לענין **יום טוב** שהיה הדבר בערב יום טוב, ובא רב יהודה לפני שמואל לשאול איזו הכנה יעשה על מנת שלא יהיו האפרוחים אסורים למחרת משום מוקצה, ויוכל לשוחטם ביום טוב —

אחת, אלא שאין המכות חזקות כבשל תורה. ויש מי שכתב (שטמ"ק בגיור) שיש לחלק בין מכת מרדות שמכים את מי שמסרב לקיים מצוה, או שעובר עבירה מתמשכת (רין בכתובות) שאו מלקים אותו בלי שיעור כלל, עד שיקבל (וכדברי התלמוד הירושלמי). ובין מכת מרדות שמלקים על עבירה שעבר, שאין מן הראוי שיחמירו בכך יותר מבמלקות שמן התורה.

אורח ההלכה

יוני שובך ויוני עלייה
בשלוח — חייב בהם בשילוח הקן.
כברייאתא. (רמב"ם שם ה"ח. שריע שם סעף ב.)

יוני שובך ויוני עלייה... ואסורות משום גזל
אסרו חכמים הפרחת יונים משום גזל, והעובר על כך הרי זה גולן מדבריהם. מפריחי יונים כיצד, לא יפריח אדם יונים בתוך היישוב, שהרי בכך הוא לוקח ממון אחרים שלא כדין, מפני שמשלח זכר ויביא על ידי כך נקבה משובך אחר, או נקבה ותביא זכר. ולא יונים בלבד, אלא כל העושה כזה בשאר עופות או חיה או בהמה, הרי זה גולן מדבריהם.
כברייאתא. (רמב"ם ספר נזיקין הלכות גולה ואבדה פ"ז ה"ז. שריע חרי"מ שע, א.)